

П. Дабески:
Авторски напомени во врска со
„Автопоетичките огледи за поетските еднореди“

Петте автопоетички огледи за поетските еднореди и поговорот кон сопствената поетска книга „Проблесок и молк“ – поетски еднореди („Менора“, Скопје, 2009) се создадени како обид на авторот да си ги подрасветли и систематизира сопствените сознанија за лирските форми застапени во споменатата книга. Првите два огледа се однесуваат на моностихот, вторите два на хаику и хаикумоностихот, а петтиот на сенриу и сенриумоностихот. Дополнително влијание да се преобрази веќе споменатата потреба во конкретна обврска за работа врз огледите имаа следните околности:

- **моностихот** не е застапен (освен еден како ниеден) како посебна лирска творба во македонската книжевност, а од теоријата за него е само на едно место спомнат во контекст на анализа на песна, при што е речено дека „и еден стих може да има улога на строфа“¹. Инаку, моностихот во ролја на едностиишната строфа самиот сум го применил во првата песна (*Есен*) од поетската книга „Слободен удар“ (1983) и во повеќе песни од поетската книга „Четврта координата“ (1987), без да се досетам дека истиот може легитимно да се примени и да егзистира и како посебна творба;

- **хаикумоностихот** и **сенриумоностихот**, досега неидентификувани и неименувани како лирски форми, откако беа од моја страна како посебност во лириката прочувствувани, препознаени и стотина на број напишани, си бараа и промотивно образложение за себе пред потенцијалните читатели и проследувачи на лириката, а заради обезбедување на полноправно сопствено место под сонцето на поезијата;

- **хаику** творбата, преку нејзиното прифаќање ширум светот од средината на дваесеттиот век наваму, денес се практикува од широк и броен круг на автори во широк распон на модификации во однос на класичниот јапонски хаику, главно преку редуцирање на бројот класичните жанровски хаику зададености. Самото разнообразие на практикуваните творби под името на хаику во светот претставува едновремено и пречка за изнаоѓање и прифаќање на единствен поетички концепт за нејапонскиот хаику; до денес не е утврден заеднички прифатлив критериум за исцртување на граничната жанр-поетичка линија меѓу она што е и она што не е хаику.

¹ На страница број 36 од трудот „Пристап кон лирската песна во основното образование“ од Јадранка Владова, Скопје 2000, објавен како додаток кон *ЛИТЕРАТУРЕН ЗБОР*, Година 1, јуни, 2000.

- **сенриу** творбата, во Јапонија одамна популарна и веќе од средината на 18. век дистанцирана од хаику и осамостоена како лирски жанр, а во светот применувана без некоја јасна поетичка дефиниција и во околности кога голем број објавени нејапонски хаику се всушност сенриу - во македонскиот книжевен простор не е званично дури ниту удостоена да се спомне како еден од чешитните книжевни термини. Наспроти отсутното именување, присуството на сенриу со сите негови жанровски одлики може да се препознае во голем број творби на македонските хаику автори под името на хаику.

Покрај претходно изнесените напомени, како целисходно се наметнува пред читателите на овие автопоетички интонирани жанровски огледи да се посочат и клучните гледишта и идеи изнесени во нив, во прв ред оние што претставуваат очигледен **новитет** или **реален придонес** во однос на состојбите во денес постојната книжевна теорија на малите лирски форми и жанрови:

1. **Квантификација** на дефиницијата на поетскиот едноред преку ограничување на горната граница од неговата силабичка скала до 30 слога. Со обележувањето на оваа горна слоговна граница се открива неговата вистинска природа како поетски текст, врзана пред сè за минимализмот на неговиот вербален простор, ставајќи ја во втор план неговата едноредна граfiја. Притоа е битно да се нагласи дека определбата за силабичка скала до 30 слога не е на произволност податлива предлог-конвенција. Таа од една страна е приближна на бројот на слогови вообичаен за еден ред текст од машински отчукана страница (формат А4), а од друга страна се граничи со нормираниот број на слогови на јапонската минијатура **танка** (31 слог) која според капацитетот и одликите на исказниот потенцијал, зависни од бројот на слоговите, битно се разликува од текстовите на поетските еднореди. Според наведеното, основно обележје на поетскиот едноред е неговиот силабички распон, а не едноредната граfiја на неговото испишување. Тоа значи дека и поетските текстови со поинаква граfiја (двостипија и повеќестипија) со вербален обем до околу 30 слога претставуваат во суштина поетски еднореди, независно од нивното евентуално поинакво или потеснозначно прифатено именување.

2. Поимско-жанровска промоција на **поетскиот едноред** во текстовна **класа** која ги опфаќа под еден покрив сите видови на текстови кои природно му припаѓаат според обемот на текстот. Така, во жанровски поглед и хаику творбата по дефиниција припаѓа во класата на поетски еднореди.

3. Воведување на поимот **димензија на жанровска зададеност** како погоден објективно средство за типолошка класификација на поетските текстови. За илустрација: **моностихот** како најопшт вид на поетски едноред нема други жанровски зададености освен силабичка скала до 30 слога, **хаикумоностихот** има покрај основната жанровска зададеност уште и **хаику момент**, а **хаику** творбата има пет димензии на жанровска зададеност (силабичка рамка од 17 слога – во опсегот на моностишната силабичка скала од 30 слога, метрички образец од 5,7,5 слога, хаику момент, сезонски збор и хаику естетички побарувања).

4. **Примена на моностихот**, како најнормиран поетски едноред (освен силабичката скала до 30 слога не поседува друга димензија на жанровска зададеност), во **својство на поетички еталон** во однос на којшто консеквентно се утврдува жанровскиот сооднос на сите останати видови текстови и од класата на поетскиот едноред и од останатите мали лирски форми и жанрови со поголем вербален обем.

5. **Дефиниција и теорија на хаикумоностихот** како **нова лирска форма**, погодна за разрешување на дилемите на современиот светски хаику, распнат меѓу стегите на строго нормираните димензии на **жанровската зададеност** на класичниот јапонски хаику и произволното отстапување од нив во светската хаику практика.

6. **Дефиниција и теорија на сенриумоностихот** како нова лирска форма и неговиот сооднос со сенриу, со афоризмот и со останатите кратки произразено хуморно интонирани текстови.

7. Дополнителен **теориски придонес** во прилог на постојните гледишта за **хаику творбата како посебен тип на поетски едноред** и за **хаику моментот** како темелен и незаобиколен структурен елемент на хаику творбата.

Гледиштата и придонесите споменати во точките 1.- 6. не се среќаваат ниту на ниво на никулец во други извори на литература, а оние наведени во точката 7. се надоврзуваат врз претходни елаборации од други автори во книжевни извори споменати или во самите текстови на огледите или во придружните кон нив фусноти.